

Čuvam vas

Mandac, Morana

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:215:755001>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb](#)

ČUVAM VAS

MORANA MANDAC

AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ GRAFIKA

ČUVAM VAS

Morana Mandac

mentorica prof. art Mirjana Vodopija
komentorica dr. sc. Olga Majcen Linn

Zagreb, lipanj 2023.

VACUETTE

Surname		
First Name		
Pat.No.		
DOB		Ward
Date	Time	Sig.

WILLIAMS

454217
A230236C

VACUETTE

Surname		
First Name		
Pat.No.		
DOB		Ward
Date	Time	Sig.

WILLIAMS

454217
A230236C

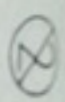
ACUETTE

Surname	
First Name	
Pat.No.	
DOB	Ward

BRAT

454217

A230236C

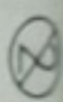
ACUETTE

Surname	
First Name	
Pat.No.	
DOB	Ward

SESTRA

454217

A18044GL

prethodne dvije stranice, prikaz 1: epruvete s krvlju

SAŽETAK

Kao polaznu temu ovaj rad uzima ljubav prema voljenim osobama. Osvrće se na mračnije izraze ljubavi, a to su posesivnost i ljutnja koje se pokušavaju utažiti fizičkim činom čuvanja i ispijanja krvi voljene osobe. Napravljen je u prvom licu, utemeljen na mojim osobnim iskustvima. Sastoji se od tri međusobno povezana dijela: predmet, dvokanalni videozapis, od kojih je drugi kanal video performans, te serija fotografija.

Rad je potaknut željom za izražavanjem osjećaja koji često nailaze na neodobravanje. Osjećaji koji su normalni, međutim nerijetko skrivani od strane osobe koja ih osjeća, utjelovljeni su u sterilnom, bijelom postavu koji vodi kroz neobičan čin izražavanja ljubavi.

Ključne riječi: krv, ljubav, posesivnost, umjetnički objekt, video, fotografija

ABSTRACT

This art piece takes love as a starting topic. It looks at the darker parts of love, such as possessiveness and anger that try to be quenched by the physical act of storing and drinking the blood of a loved one. This first person perspective art is based solely on my personal experiences. It consists of three parts that are interconnected, namely an object, two-channel video and series of photographs.

The work is motivated by the desire to express feelings that are often met with disapproval. Feelings that are normal, but often hidden by the person who feels them, are embodied in a sterile, white setting that leads through an unusual act of expressing love.

Key words: blood, love, art object, photography, possessiveness, video

SADRŽAJ

UVOD	9
KONCEPT RADA	13
ISTRAŽIVANJE I NASTANAK RADA	15
Umjetnički objekt	19
Dvokanalni video	20
Serija fotografija	24
Galerijski postav	30
RELIGIJSKI OSVRT NA KRV	32
ŠTO MENI ZNAČI LJUBAV	34
LJUBAV PREMA LJUDSKOJ KRVI	36
SRODNA UMJETNOST	38
Srodni umjetnik	38
Prijašnji radovi	42
Sve što je od tebe ostalo kod mene	42
Lethal weapon	46
ZAKLJUČAK	51
BIOGRAFIJA	53
LITERATURA	55

UVOD

Kad bih imao dar prorokovanja, kad bih razumio sva otajstva i imao sve znanje te takvu vjeru da bih i gore premještao, a ljubavi ne bih imao, bio bih - ništa.

(Prva poslanica Korinćanima, 13: 2)

Ljubav i krv su u mojoj svijesti usko povezane. Nositeljice su života kako ovog opipljivog tako i onog duhovnog. Krv je tekućina koja protječe kroz srčano - krvožilni sustav i kroz organizam prenosi hranjive tvari i kisik te samim time omogućuje život. Ljubav je potrebna tom istom organizmu, čak u njegovim najranijim stadijima kako bi se razvio na psihičkoj i duhovnoj razini. One izviru jedna iz druge, osnažuju i hrane jedna drugu. Uz njih je sve vezano i na njih se sve vraća. Ljubav pokreće život, ovaj tjelesni, duhovni i sveopći život, kao i sva gibanja u svijetu.

Naličje ljubavi je mržnja, netrpeljivost, udaljenost, hladnoća, sve ono što negativno utječe na pojedinca, na društvo i na vječnost. Kad ljubav ohladi, ohladi se sve, sve zamre: radost, planovi, zdrave ideje, smisao življenja se gubi. I mržnja pokreće događanja, ali u negativnom smjeru. Od nje se ne živi, jer ona hrani sve ono nisko u čovjeku, sve ono što ga pretvara u hodajuću mumiju, svima nepoželjnu i nepotrebnu.

Ljubav i žrtva idu zajedno, bilo ona krvna ili nekrvna žrtva. Ako ljubav pokreće moj intimni svijet, ni jedna žrtva mi neće biti preteška. Ljubav i krv su životne, nositeljice su pravoga i zdravoga života, života koji pršti radošću, sigurnošću, toplinom i blizinom.

Čuvam vas

2023.

rad se sastoji od tri dijela:

umjetnički objekt

bijeli hladnjak
stalak, pleksiglas
4 x ljubičasta epruveta
ljudska krv

dvokanalni videozapis

ukupno trajanje 6 minuta

HD video

Suradnici: video 1: mag. art. Darko Škrobonja

video 2: mag. art. Goran Škofić

serija fotografija

20 fotografija

40 x 40 cm

digitalni ispis na papiru, kaširan na metalnu kompozitnu ploču

KONCEPT RADA

Čuvam vas, umjetnički je rad nastao iz mog osjećaja ljubavi i posesivnosti prema uskom krugu voljenih osoba. Međutim, njegovim razvojem, razvija se i raspon osjećaja koje vežem uz svoj rad.

Od mog samog početka na ovom svijetu, ne mogu se sjetiti je li postojao trenutak u kojemu osjećaj ljubavi i sigurnosti nisam vezala isključivo za četiri iste osobe. Osobe o kojima je riječ su moji majka i otac i moji brat i sestra. Iako ih ne želim navesti kao članove svoje obitelji, oni to jesu. Razlog zašto ih ne želim osloviti s obitelj jest jednostavno taj što pojam obitelji na zadovoljavajuć način ne objašnjava način veze i osjećaje spram navedenih pojedinaca. Ne osjećam da sam ih uopće navela ako ih svrstam pod kišobran obitelji. Svatko od njih individualna je osoba, ima različitu ulogu u mom životu i različitih je osjećaja, svrstavati ih pod isti pojam za mene je jednostavno nedostatno i oskudno.

Ono što oni za mene predstavljaju, teško je opisati, a opisivanjem postaje još teže za procesuirati. Većinu života nisam niti pokušavala, međutim smatram da su osjećaji vezani isključivo za njih koji me prate cijeli život, u jednom trenutku morali biti pretočeni u nešto više od misli. Taj trenutak je sada.

Ne znam jesam li ikada u životu osjećala istinsku sigurnost, sreću ili mir ako nisam bila barem nekim dijelom povezana sa spomenutim osobama. Ni na što drugo na svijetu nemam pogled niti približno sličan kao na njih. Oni su u konačnici iza svakog mog poteza, sama misao na njih dovoljna je da me utješi. Dovoljno je da znam da su oni moji kako bi sve drugo palo u drugi plan. Oni su moja sreća, moja utjeha i moj bijes.

Smatram prirodnim da takva ljubav dovodi do bijesa. Bijesa što nisu tu, što imaju vlastiti život, vlastita mišljenja, te sve one stvari koje su sasvim normalne. Iako prihvaćam da su normalne, ljute me. Shvaćam sebičnost svojih osjećaja, međutim, kada se odnosi na njih, ne mogu si pomoći nego osjećati upravo to, sebičnost i posesivnost. Čista ljubav bez primjesa drugih osjećaja je kod mene rijetka pojava, ona uvijek dolazi ruku pod ruku s posesivnošću te mi takva činjenica ne predstavlja ništa što bi trebalo biti upozoravajuće. Prihvaćam što se osjećam posesivno, ne reagirajući negativno i puštajući ih da imaju svoj život, misli, radnje, osjećaje koji se ne vežu za mene. Kao što su i oni neupitno moji, osjećaj posesivnosti prema njima također je moj.

Tako je nastala ideja čuvanja i konzumiranja njihove krvi. Krv je intimna, nedostupna bez neke vrste nametljivosti i posebna. Svaka voljena osoba zasebno je odobrila uzimanje njihove krvi, krvi koja mi je voljno darovana kako bi moja posesivnost bila u miru. Ispijanje krvi predstavlja prihvaćanje žrtve koju su oni učinili za mene, zahvalnost i utaživanje želje za fizičkom prisutnošću.

ISTRAŽIVANJE I NASTANAK RADA

Za svoj rad bilo je važno dobro proučiti proces i način vađenja i pohrane krvi. Kako bi došla do tih informacija, razgovarala sam s nekoliko članova obitelji, prijatelja, poznanika koji se bave nekim poslom u medicinskom polju, kako bih se što bolje upoznala sa spomenutom temom. Njihova zanimanja bila su doktori, medicinske sestre i zdravstveno-laboratorijski tehničari. Svoj razgovor o temi započela bih objašnjenjem kako se radi o mom diplomskom radu i navodeći glavne dijelove same ideje rada u kojoj je krv neophodna komponenta, ali iznova bih nailazila na brojna pitanja koja su bila popraćena čuđenjem i zgražanjem. Kako sam i očekivala, naišla sam na mnoga iznenađena lica i odgovore koji su mi dani s oklijevanjem. Trebalo mi je duže vrijeme da prikupim dovoljno informacija i dobijem točne, detaljne odgovore koji će mi omogućiti da svoju ideju provedem u djelo. Trebala sam sugovornike koji će bez obzira na morbidnost situacije biti voljni razgovarati i ponuditi rješenja bez osuđivanja. Kao osobe koje su bile najsuradljivije i spremne pomoći u ovoj situaciji pokazale su se medicinske sestre. Možda njihova susretljivost dolazi iz toga što se svakodnevno i same nađu u čudnim i morbidnim situacijama. S obzirom da su jedne od najvažnijih dijelova zdravstvenog rada, imaju izravan kontakt s pacijentima i kao da djeluju poput mosta između pacijenta i ostatka medicinskog osoblja. Razgovarala sam s četiri različite medicinske sestre kako bih utvrdila točnost informacija i potencijalno saznala nešto novo od svake od njih. Na svako moje pitanje, slično jedna drugoj, davale su izravan, činjeničan odgovor. Bez puno okolišanja navedene su mi moguće opasnosti i smetnje koje bi se mogle dogoditi tijekom procesa vađenja, pohrane i ispijanja krvi, međutim, svi navedeni problemi, odmah su popraćeni rješenjem, a način njihova govora, ulijevao mi je pouzdanje u jednostavnost samih rješenja. S obogaćenim znanjem o temi mog diplomskog rada, mogla sam prijeći na drugi korak, točnije na vađenje krvi.

Vađenje krvi je postupak kojim se uglavnom uzima krv iz vene, obično za laboratorijsko testiranje. Uzimanje krvi također se može učiniti za uklanjanje viška crvenih krvnih stanica iz krvi kao i za liječenje određenih poremećaja krvi.

Pohrana izvađene krvi razlikuje se brojnim faktorima, kao što su temperatura i način rashlađivanja, ali i bojama epruveta kojih ima dvanaest. U ovom radu posvetiti ću se vađenju krvi u ljubičaste epruvete s obzirom da smo tu metodu koristili za moj diplomski rad. Dobro je napomenuti da se krvi vadi, zapravo davalac je daruje kako bi se pohranila i odmah dala primatelju kao čin spašavanja njegova života koji se našao u krizi.

Dobro je napomenuti da se krvi vadi, zapravo davalac je daruje kako bi se pohranila i odmah dala primatelju kao čin spašavanja njegova života koji se našao u krizi.

Ljubičasta epruveta, još pod nazivom K2 EDTA ima ulogu čuvanja krvi s njenim potpunim svojstvima: KKS, ESR, Coombsov test, trombocitna antitijela, protočna citometrija, razine takrolimusa i ciklosporina u krvi. Takva krv uzima se u običnim, svakodnevnim vađenjima krvi ili donaciji. To je epruveta obložena raspršivanjem osušenim K2 EDTA na svojoj unutarnjoj stijenci. EDTA djeluje kao antikoagulans, veže ione kalcija i prekida zgrušavanje uzorka krvi. EDTA se koristi za većinu hematoloških postupaka, procjenu kompletne krvne slike, pripremu EDTA plazme, prikupljanje cijele krvi i uzoraka koštane srži. Ljubičaste epruvete nerijetko se pojavljuju kod vađenja krvi zajedno sa standardnim epruvetama samo kada postoji zahtjev za istraživanje koji obrađuje medicinski tim za istraživanje i kliničke usluge. Na taj način bi se osiguralo da svi uzorci zadovoljavaju parametre istraživača, koji mogu uključivati specifikacije o dobi, spolu, CMV statusu, etničkoj pripadnosti ili drugim kriterijima.

Nakon što je epruveta napunjena krvlju, epruvetu odmah treba preokrenuti 8-10 puta kako bi se krv pomiješala, te kako bi se osigurala odgovarajuća antikoagulacija uzorka. Da bi se izbjeglo smanjenje RBC-a zbog viška EDTA (s posljedičnim promjenama u vrijednostima HCT i RBC indeksa) i mogućeg učinka razrjeđivanja, epruvete treba napuniti odgovarajućom količinom krvi za veličinu epruvete koja se koristi. Dostupne su epruvete s različitim volumenima za izvlačenje (2,0 mL, 3,0 mL, 5,0 mL i 0,75 mL microvettes); kako bi se osigurao odgovarajući omjer EDTA i krvi, preporučuje se da epruvete sadrže najmanje polovinu navedenog volumena.

Krv u ljubičastim epruvetama ima duži životni vijek od one u standardnim, crvenim epruvetama. Sama po sebi u hladnjaku može se čuvati na temperaturi od 2-6°C, te pravilno čuvana može izdržati i do tjedan dana.

sljedeća stranica, prikaz 2: hladnjak

VID

CUETTE
TATA
CUETTE
MAMA
CUETTE
BRAT
CUETTE
SESTRA

UMJETNIČKI OBJEKT

Prva zamisao ovog rada krenula je od moje vizije predmeta u kojem je pohranjena ljudska krv, krv mojih roditelja, brata i sestre. Predmet u kojem je riječ jest hladnjak koji će u sebi sadržavati epruvete s krvlju. Moja najranija koncepcija izgleda rada jest mali bijeli hladnjak u praznoj bijeloj sobi, punoj svjetla. Prostorija je bila znatno veća od hladnjaka, s visokim stropovima i betonskim zidovima obojenim u bijelo. Za mene, hladnjak u toj viziji bio je nešto kao sveta skulptura u hramu. Predstavljao bi nešto što treba biti čuvano, nešto sveto i važno. Bjelina i sterilnost prostorije predstavljala mi je čistoću tog jedinog predmeta u njoj i ostavljala dojam nečega na što trebam posebno paziti.

Kako bih ostvarila svoju zamisao, prvo sam odlučila potražiti savršen hladnjak za svoj rad. Radi se o zaista malom, bijelom hladnjaku čija je namjena čuvanje kozmetike i lijekova. Odlučila sam se upravo za taj hladnjak zato što su njegove dimenzije dosta manje od bilo kakvog normalnog hladnjaka. On se može bez problema držati u rukama i prenositi s jednog mjesta na drugo.

U njemu se nalazi jedna polica na kojoj je položen prozirni stalak s epruvetama, napravljen isključivo u svrhu pohrane epruveta. Radi se o prozirnog komadu plastike s četiri otvora promjera 1.2 cm, promjera epruveta. Stalak je izrađen kako bi mogao stajati samostalno dok se odvija proces vađenja krvi. Kasnije, nakon što su mi uručene sve četiri epruvete, ulažem ih u njega i stalak pohranjujem u hladnjak.

Vrata hladnjaka napravljena su od prozirnog materijala tako da se njegova unutrašnjost vidi. Iako je promatraču omogućen uvid u sadržaj hladnjaka, nitko ga, osim mene, ne smije otvarati.

Mali bijeli hladnjak odabrala sam s razlogom. Ono što me nagnalo da se odlučim upravo za njega jest to što on ima ulogu čuvati isključivo krv mojih voljenih osoba. Za mene nema intimnijeg čina od dijeljena krvi s određenom osobom, što u ovom slučaju, iako zbog rodbinskih veza ima i figurativno značenje, moram shvatiti doslovno s obzirom da mi je krv voljno darovana. Za njega je važno da dizajnom ukazuje na intimnost i osjetljivost, da bude lagan za prenošenje kako bi me mogao jednostavno pratiti na mom putovanju, čuvajući dragocjeni sadržaj koji je za mene iznimno značajan.

DVOKANALNI VIDEO

Uloga videa u ovom radu jest da daju još jednu dimenziju priči iza njega i dublje prikažu moje osjećaje. Dva videa snimana su u različito vrijeme i na različitim lokacijama. Videozapisi se sastoje od krupnih kadrova, mjesto radnje u oba videa jest kuhinja. Moja zamisao bila je da oni ostavljaju dojam mira i sterilnosti dok prikazuju radnju. Detalji kojima se može dobiti dojam da se video odvija u mom domu su kuhinjski stol, kuhinjske površine, svjetlost koja nije potpuno kontrolirana. Na njima se ne događa ništa što odstupa od same ideje prikupljanja i čuvanja krvi. Lica se osoba, čija se krv vadi, ne vide, ali njihovi su identiteti naznačeni na epruветama. Bilo mi je važno da prema njima, tijekom čitave izrade rada, održim odnos poštovanja i ne prelazim njihove osobne granice potencijalne nelagode.

Prvi video sniman je u mojoj rodnoj kući. Za vrijeme snimanja bili su prisutni moji roditelji, brat, sestra, medicinska sestra i snimatelj. Video prati pripremu za vađenje krvi, vađenje i pohranu. Iako su kadrovi krupni, osjeća se atmosfera doma. Prvi video svjetliji je od drugog, s obzirom da su površine kao što su stol i kuhinja u svjetlijim bojama.

Jedna od spomenutih medicinskih sestara koja mi je pomogla pri istraživanju, opskrbila me epruветama za vađenje krvi u mome domu. Na moj zahtjev, dobila sam ljubičaste epruвете. Sljedeće što mi je trebalo, bila je medicinska sestra koja je voljna izvaditi krv pred kamerom. Bila mi je potrebna osoba koja je voljna odvojiti malo svog vremena, biti ispred kamere i imati dovoljno strpljenja da ponovi određene radnje ukoliko to bude potrebno. Moji roditelji pomogli su mi u pronalasku takve osobe, kontaktirala sam ju te je bez puno pitanja pristala.

Dokumentirane su ruke medicinske sestre koje rade pripremu za vađenje krvi. Proces vađenja krvi počinje s ispisivanjem identitetskih odnosa na epruветu. Identitet u ovom slučaju ne znači da je na epruветu ispisano njezino ili njegovo ime, dob i slične stvari koje se inače navode. Odnosi se na moju rodbinsku vezu s osobom koje je medicinska sestra, kao sudionik u cijelom procesu, svjesna. Zatim, priprema iglu. Neko vrijeme provodi pronalazeći venu iz koje će najlakše, najbezbolnije i najbrže poteći krv. Nakon toga, dezinficira medicinsku gazu, briše mjesto gdje će biti umetnuta igla i krv se počinje ulijevati u epruветu. Ovaj proces ponavlja se četiri puta. Medicinska sestra poslije svakog vađenja epruветu pruži meni na čuvanje i nakon što mi preda zadnju epruветu, njezina uloga u mom radu je gotova.

Drugi video sniman je na lokaciji na kojoj trenutno živim, tamo gdje nisu prisutni oni čija je krv u hladnjaku. Poanta i jest da sam u drugom dijelu video rada sama. U trenucima potpune samoće javlja se bijes, želja za fizičkom prisutnošću, nedostajanje. Javlja se moja potreba za voljenom osobom, mogućnost verbalne i neverbalne komunikacije koja ne mora nužno predstavljati ništa nego samo poslužiti kao utjeha i ohrabrenje. Hladnjak je doputovao sa mnom. Kuhinjske površine, kao i zid, crne su, a video tih, uz minimalne zvukove otvaranja hladnjaka i rukovanja sa stalkom i epruvetama. Prizori mojih ruku, također u krupnim kadrovima, vode od trenutka kada uzimam epruvete iz malog hladnjaka pa do trenutka ispijanja sadržaja jedne od njih i pohranjivanja natrag u hladnjak.

prikaz 3: kadar iz videa 1

prikaz 4: kadar iz videa 1

prikaz 5: kadar iz videa 2

prikaz 6: kadar iz videa 2

SERIJA FOTOGRAFIJA

Zajedno s hladnjakom i dvokanalnim videom, moj rad čini i serija fotografija.

Fotografije o kojima je riječ prikupila sam kroz dulje vrijeme, obično kada bih putovala natrag u rodno mjesto. Razlog tomu jest što bi se tada okupila moja obitelj, moje voljene osobe. Nisam planirala oko toga kako bi fotografije trebale izgledati, fotoaparata sam nosila sa sobom i spontano fotografirala. Radnje koje sam zabilježila bile su vrlo jednostavne. Trenutci kada moji voljeni obavljaju svakodnevne poslove. Pokušala sam uhvatiti situacije u kojima ni oni sami ne razmišljaju o tome što rade kako bi postigla dojam prirodnosti.

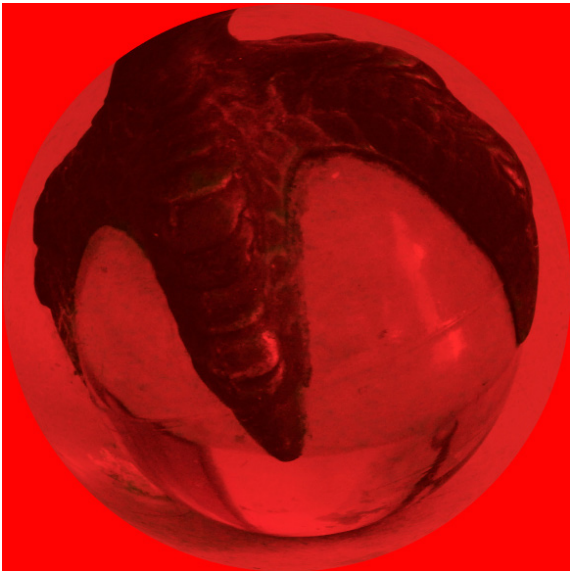
Na fotografijama sam, također, napravila određenu doradu. Nakon što sam ih prikupila i odabrala, digitalno sam ih obradila. U obradi sam koristila dvije radnje - iskrivljenje i korekciju boja. Filter koji sam koristila za fotografije jest sfera, poznatiji i kao fish eye. Moja želja je bila da fotografije budu izobličene zbog toga što sam ušla u privatni prostor osobe koju fotografiram. Kada se nekome približimo, njihove dimenzije se promjene, vidokrug se promijeni te na trenutke ne vidimo dobro. Možda vidimo samo ono na što smo koncentrirani, možda vidimo sve, ali mutno, možda vidimo nešto potpuno iskrivljeno. Za mene u takvim trenutcima činjenica da ne vidim dobro postaje nebitna. Sama sam odlučila približiti se i iskriviti sliku koju proizvodi moje oko. Kružni oblik fotografija predstavlja zjenicu oka, a iskrivljenost zaobljenu površinu te zjenice. Važna mi je i zato je i spominjem, mogućnost da vidim voljenu osobu, prepoznam njihove izraze i karakteristike lica, osjetim njihovu prisutnost. Kada mi slika postane iskrivljena od blizine i koncentriranosti, ali se svejedno ne pomičem, znam da se osjećam mirno i sigurno.

Kada se prisjećam svoga djetinjstva, obično se te uspomene pojavljuju u jarkim, živopisnim bojama. Stoga, fotografije koje sam fotografirala i prikupila za svoj rad, obradila sam tako da me podsjećaju na djetinjstvo. Boje su kontrastne, pojačane i/ili izmijenjene. Obrub fotografije je jarko crvene boje. Fotografije ne trebaju pričati nikakvu priču, one samo jesu. One postoje kao trenutci iz moje glave koji se pojave da me podsjetite na neko doba. Sadržaj fotografija je skup bljeskova uspomena koje se pojavljuju kao svakodnevne, čak i utješne slike vremena provedenog s voljenim osobama i zbog toga sam se odlučila za jarke boje.

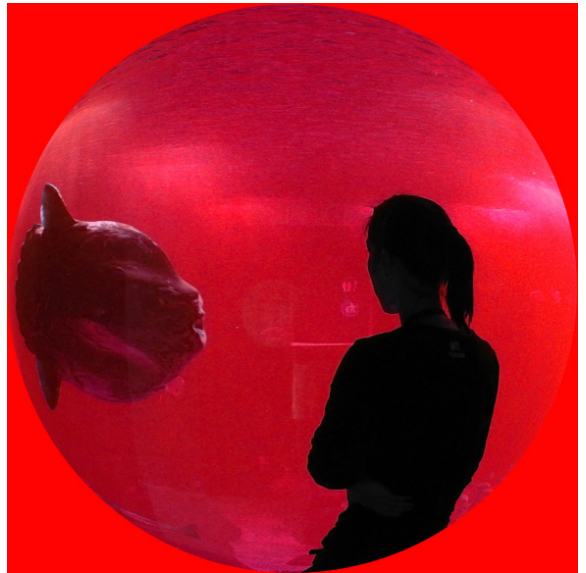
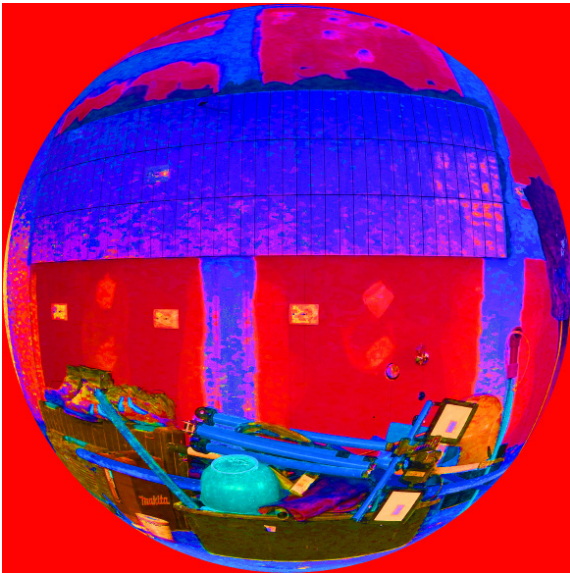
sljedećih pet stranica, prikaz 7-26: fotografije

GALERIJSKI POSTAV

Hladnjak u galerijskom prostoru smješten je na bijelom postamentu. On se ne može otvarati i služi samo za promatranje sadržaja koji je u njemu. Zid iza hladnjaka ostaje prazan kako bi pozornost ostala isključivo na hladnjaku.

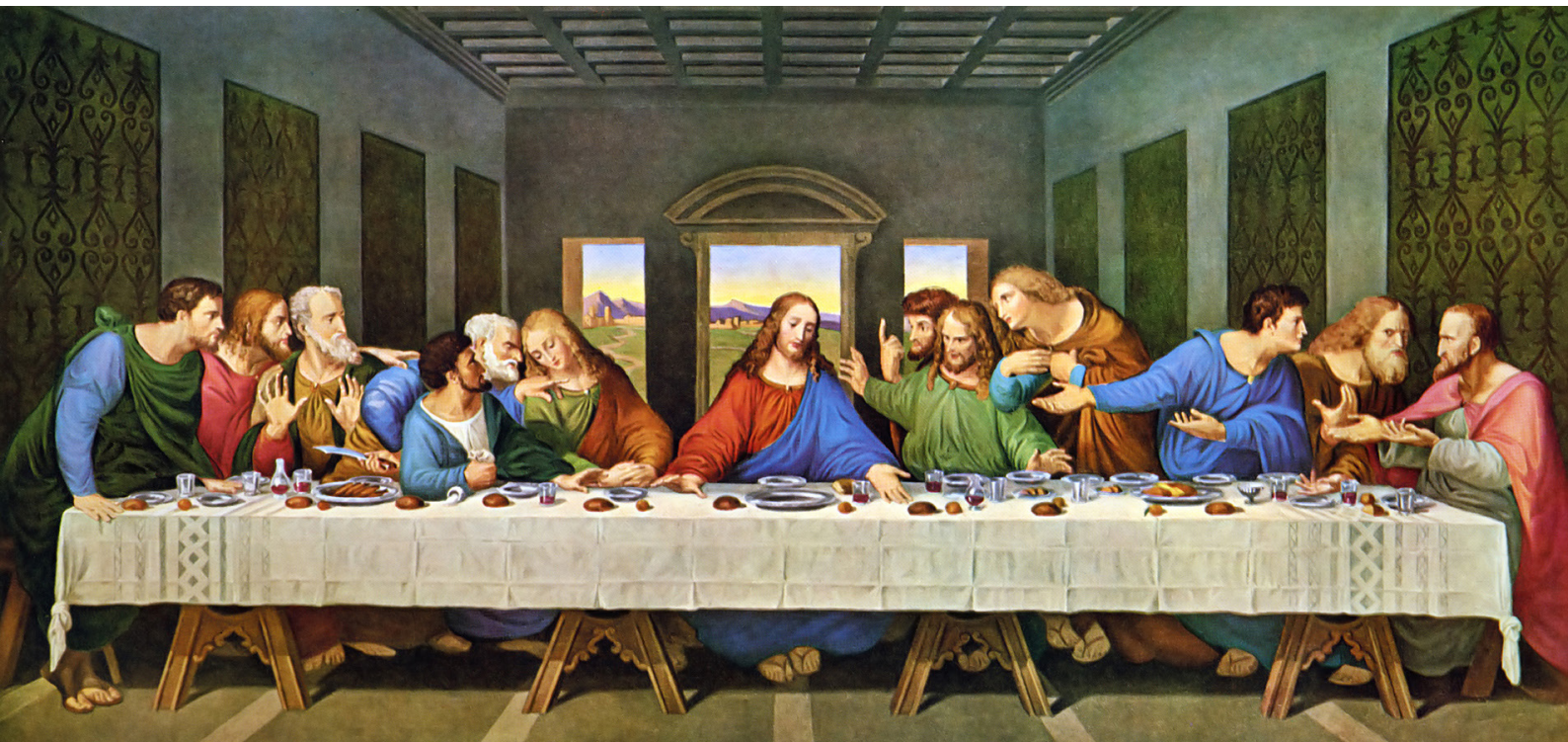
Video radove izlažem kao dvokanalnu video instalaciju sa idejom kronološkog prikazivanja. Iako izloženi jedan do drugog, ne prikazuju se oba u isto vrijeme. Kronološki se prikazuje prvi video na jednom dijelu zida, dok je drugi dio zida prazan. Kada prvi video završi, nestaje s tog dijela zida, a na drugom dijelu počinje drugi video. Nakon što su oba videa do kraja prikazana, neko vrijeme nema projekcije, sve dok se opisani proces ne ponovi opet.

Fotografije su izložene u nizu na jednom zidu. Taj zid se nalazi između zida ispred kojeg je izložen postament sa hladnjakom, te zida nasuprot njega na kojem se prikazuju videozapisi. Tako se hodanjem kroz galeriju prirodno priča priča o značenju rada.

RELIGIJSKI OSVRT NA KRV

Uzmite i pijte iz njega svi, ovo je kalež moje krvi, novoga i vječnoga saveza, koja će se prolići za vas i za sve ljude na otpuštenje grijeha. Ovo činite meni na spomen.

(Evandjelje po Mateju, 26: 27- 29)

Kako u mom privatnom životu, tako i u ovom radu, religija ima snažan utjecaj. Iako vjerojatno nastao podsvjesno, on je tu.

Odrasla sam u kršćanskoj zajednici. Premda me moji roditelji nisu prisiljavali da se opredijelim za bilo kakvu religiju, ja sam se ipak opredijelila za kršćanstvo. Kroz život, okruživale su me osobe koje su bili pripadnici Katoličke Crkve, časne sestre i svećenici. Pohađala sam i privatnu gimnaziju koju vode redovnici Franjevci i pod vlasništvom je Franjevačkog svećeničkog reda. Većina mojih učitelja bili su svećenici. Religija je neosporno dio mog identiteta.

Ispijanje krvi bio je pojam koji je u mom životu normaliziran obrednim ispijanjem Kristove krvi na svetoj misi. Toliko normalan, da ga nikada nisam preispitivala. Ispijanje Kristove krvi odvija se tijekom svete mise pod sakramentom svete pričesti gdje svećenik podiže kalež s vinom i izgovara potonje navedene riječi, riječi koje je Isus Krist izrekao na posljednjoj večeri.

Krv predstavlja Kristovu žrtvu za ljude, koji ne moraju nužno biti njegovi pratitelji ili vjernici. Tako je i za mene Isus Krist uvijek predstavljao žrtvovanje. Njegov nesebičan čin darivanja svoje krvi nikada nisam smatrala čudnim nego plemenitim.

U Bibliji, Evanđelju po Ivanu (2012., Iv 6, 52-57), spominje se kako Isus Krist govori da onaj tko pije njegovu krv, ostaje u njemu i on u njima. Taj citat je u mojoj glavi ono što je ovaj rad konačno povezaló s religijom. Upravo tako sam i zamišljala čin ispijanja krvi, kao povezivanje dviju osoba na najsvetiji i najintimniji način.

Pristup bez osuđivanja, pružanje podrške, žrtvovanje i vođenje kroz život jest ono što povezujem s činom ispijanja nečije krvi. Moja želja bila je da ovu metaforu pretvorim u nešto stvarno. Iako se u crkvenom obredu euharistije ispija vino, crvena tekućina koja je u ulozí krvi, ja sam odlučila popiti pravu krv svojih voljenih osoba. Vjera bilo kakve vrste namijenjena je širenju dobrote. Sam Isus Krist naučavao je isključivo takav oblik života kao ispravan. Uzimajući to u obzir, krv i/ ili ispijanje krvi za mene je imalo i još uvijek ima pozitivnu i ljubavnu poruku. To je čin bezuvjetne ljubavi, potpune prepuštenosti nekoj osobi i vjere u nju.

ŠTO MENI ZNAČI LJUBAV

Kako bih pobliže objasnila svoj odnos s mojim roditeljima, bratom i sestrom, kako sebi, tako i drugima, upustila sam se u čitanje knjiga o ljubavi. Bez obzira bile one filozofski ili znanstveno pisane, gotovo uvijek sve imaju ista objašnjenja međuljudskih i obiteljskih odnosa, kao i završnu poruku. Moj odnos s navedenim članovima obitelji uvijek je bio otvoren i iskren. Stoga, nisam imala previše koristi od dubokog analiziranja odnosa koje nikada nisam doživjela. Većina knjiga na koje sam naišla govorila je o ranim nesuglasticama, lošem odgoju, odnosima između djece i roditelja koji su razvedeni, te razne druge situacije koje bi mogle predstavljati razdor u obiteljskom odnosu. Na kraju sam se najviše pronašla u nježnim i filozofskim osvrtima na ljubav. Istraživanje ovog dijela mog rada najviše su potpomogli tekstovi o različitim ranim odgojnim situacijama i kako one kasnije utječu na odraslu osobu. Jedna od tih knjiga jest *Love*, autora Johna Cowburna, američkog filozofa i teologa. Što se osoba više voli, sluša i potiče na komunikaciju u najranijoj dobi, njen osjećaj i međuljudski odnosi kasnije u životu pokažu se zdraviji i pozitivniji. Važnost provođenja vremena s djetetom ili mladom osobom igra veliku ulogu u kasnijoj kvaliteti života. Osobe kojima je omogućeno izražavanje, s tim da ih se ne osuđuje i analizira, postaju svjesne da su njihove potrebe za pripadanjem i slušanjem zadovoljene. Stoga se osjećaju ugodno i kada dijele prostor bez da razgovaraju s drugima, razumijevajući na koji način podijeliti svoje misli. Cowburn u spomenutoj knjizi *Love* (2003) govori kako osobe odgajane u tom okruženju postaju svjesne da su slobodne razlučivati i eliminirati ono što im se kod samih sebe ne sviđa, shvaćajući da su spokojni zbog potpore koja im je pružena. Također, roditelji koji su imali dobre odnose sa svojom djecom i pružali im sve što im je bilo potrebno za normalan razvoj, kasnije u životu sa svojom djecom osjećaju privrženost bez obzira na daljinu. Cowburn (2003) tvrdi da se odnos između bivših članova istog kućanstva, koji su u krvnom srodstvu, održava, ako ih dijeli udaljenost, stalno misle jedno na drugo, održavaju kontakt koliko god mogu i tu i tamo prijeđu goleme udaljenosti da bi se vidjeli. Također, ponekad postanu prijatelji.

Od svojih voljenih osoba uvijek sam dobivala razumijevanje. Podržavali su moje osjećaje bez obzira kakvi oni bili, podržavali su moju želju za izražavanjem, ali i moju želju za šutnjom. Imala sam slobodu podijeliti s njima svaki dio svog života pa sam to i činila. Moji roditelji cijene potpunu iskrenost te sam imala mogućnost sudjelovati u razgovorima u kojima bih bez grča mogla govoriti o stvarima koje me smetaju, kao i o onima koje mi odgovaraju. U našem su kućanstvu sve emocije bile jasno izražene.

S obzirom da sam uvijek imala podršku oko osjećaja, bili oni pozitivni ili negativni, činjenica da sam ponekad ljuta kad nisam u njihovoj blizini također bi bila prihvaćena i mogu je kroz ovaj rad slobodno izraziti. Misao da nisu fizički tu potakne strah da vjerojatno jednog dana u konačnici neće ni biti. Pomisao na to me ljuti. U tom slučaju, život bi izgubio većinu smisla, ne bih imala s kim dijeliti svoje misli, dovoljno sigurno i opušteno da mogu reći sve što mi je na pameti. Pritom, izražavajući se na meni najprirodniji način, iskreno i analitički, osjećati da me netko bezuvjetno voli i ne osuđuje. O drugima ljudima, van moje obitelji, ne razmišljam na način da bi mi mogli pružiti upravo tu vrstu prihvaćanja i razumijevanja. Naravno postoje ljudi kojima se mogu povjeriti, a nisu osobe o kojima je ovaj rad. Prema njima osjećam ljubav, osjećam da se mogu izraziti, ali ipak uz određenu dozu opreza i straha od njihovih i mojih povrijeđenih osjećaja. Moj odgoj omogućio mi je da s tim ljudima imam duboke i snažne odnose koji imitiraju okruženje u kojem sam odrasla. Kakogod, ono nije potpuno isto. Činjenica da koliko god imam uvid u nečije osjećaje i oni u moje, posebno iskrenost i sigurnost, taj odnos nikada neće biti usporediv po autentičnosti s mojim obiteljskim odnosima tijekom odrastanja. Od tuda vjerojatno i dolazi moja posesivnost, točnije moja želja da svoje voljene osobe nekako, uvijek imam uz sebe. Možda sebično, ali iskreno prema samoj sebi priznajem da svoje negativne osjećaje volim izraziti na neobične načine. Iako negativni, smatram da se na kraju ipak iskristalizira osjećaj bezuvjetne ljubavi popraćene strahom da je ne izgubim.

LJUBAV PREMA LJUDSKOJ KRVI

Fasciniranost krvlju prati me od ranih dana. Zaintrigirana sam time što je toliko ljudi povezuje sa temama kao što su smrt, gubitak, ozljede, bol. Ne želi čuti za nju, ni pričati o njoj, gadi im se i ostavlja jeziv prizvuk. Međutim, uz to što je krv neosporivo taboo ona je svakako potreban i ključan čimbenik za ljudski život.

Istina je da svaki prizor u kojemu se nalazi ljudska krv vjerojatno iza sebe nosi neku tešku i bolnu priču. Međutim, postoji i druga strana priče o krvi. Bez krvi nismo živi, ona može ukazivati na bolest u našem tijelu, ali i na zdravlje. Krv jednog čovjeka dobrovoljno se daje drugom kako bi se spasio život. Ono što je nekada bilo zatvoreno i nevidljivo iza sloja nečije kože, postaje dar za život neke nepoznate osobe. Za mene, ta zaista plemenita gesta krajnji je znak ljubavi prema životu. Također, čak i ako je krv vezana za negativne, grozne stvari, mene podsjeti na svijet u kojem se nalazim, tjerajući me da razmišljam o tome kakav je on i zašto mi loše stvari koje se događaju smetaju. U trenutku kada se osjećam zgroženo i potreseno, ipak dobijem uvid u svoje unutarnje stanje i pomirenost s nepredvidivošću života. Svijet je opasno i nepredvidivo mjesto. Podsjeća me da je sve rješivo i u konačnici, nažalost, prolazno.

SRODNA UMJETNOST

SRODNI UMJETNIK

Franco Bosisio, poznatiji pod umjetničkim imenom Franko B, živi i radi u Londonu. Svoje visoko umjetničko obrazovanje započeo je i završio u Londonu, a pohađao je tri različite umjetničke škole. Danas još uvijek djeluje u Londonu te predaje na nekoliko umjetničkih akademija. Stalni je profesor skulpture na Accademia Albertina di Belle Arti di Torino, a kao gostujući profesor zaposlen je i na Kraljevskom koledžu umjetnosti (Royal College of Art) u Londonu.

Moju pažnju zaokupio je s nekoliko performansa koji uključuju ljudsku krv. Iako umjetnik koristi vlastitu krv u svojim radovima, svakako su me inspirirali i potaknuli da se osvrnem na njegov rad. Jedan od tih performansa, nosi naziv *I Miss You*.

I Miss You je prvi puta izveo 1999. godine, međutim onaj sa s kojom sam se ja susrela događa se u Tate Modern muzeju kao dio projekta *Live Culture*, 2003. godine. U Turbine Hallu, dijelu muzeja, na podu je postavljena duga bijela tkanina koja je cijelom dužinom bila popraćena bijelim svjetlima. Ovaj postav trebao je imitirati modnu pistu. Na kraju tkanine nalazili su se fotografi, paparazzi, čija je uloga bila fotografirati umjetnika tijekom izvedbe performansa. Publika je performans pratila sa svojih sjedećih i stajaćih mjesta koja su također pratila pozornicu, točno kao što prate i modnu pistu. Umjetnik, potpuno nag i obojan u bijelu boju kako bi prekrpio svoje brojne tetovaže i učinio se što konvencionalnijim i neutralnijim, hoda pistom nekoliko puta. S unutrašnje strane njegovih laktova, postavljeni su kateteri koji su omogućavali njegovoj krvi da se izlije niz tijelo i ostavi tragove po bijeloj tkanini. Tijekom šetnje, Franko B pritišće šake kako bi pomogao procesu izlivanja vlastite krvi. Performans traje petnaest minuta, a popraćen je samo zvukovima okidača fotoaparata.

prikaz 28: performans *I Miss You*, fotografija: Niko Raes

Dok se performans može protumačiti na više načina, onaj najčešći veže se upravo za gubitak i kako sam naslov rada otkriva – nedostajanje. Rad se može i direktno povezati s umjetnikovim životom, uzimajući u obzir da je odrastao kao siročić, imigrirao, ali i s osvrtom na vlastite međuljudske odnose. Nedostajanje, iako često vezano za osobe, pojam je puno šire upotrebe od toga. Franko B pokušava prikazati osjećaj emocionalne boli kroz fizički prikaz izlivanja krvi. U svojim radovima, gotovo uvijek koristi svoje tijelo kao materijal kojim svoje misli i osjećaje pretvara u ono oku vidljivo, te samim time bol nedostajanja uspijeva dočarati tako da ga promatrač osjeti i fizički i psihički. Tvrdi da je tijelo "sveto, lijepo, nedodirljivo, neizrecivo i za bol, gubitak, sram, moć i strahove ljudskog stanja". Tijekom samog performansa, često se pojavljuje plač članova publike. Pojam samoozljeđivanja prisutan je u ovom djelu, a bez njega umjetnikova zamisao ne bi mogla dobiti svoj izvoran smisao.

Smatram da je krvarenje savršen figurativan prikaz nedostajanja. Neki od simptoma gubitka krvi su vrtoglavica, bol, teško disanje, umor, gubitak svijesti. Mislim da se svaki od tih simptoma može povezati sa boli nedostajanja. Nekontroliran gubitak krvi podsjeća me na trenutak duševne težine i boli, trenutak kada želimo da je netko pored nas, a njih jednostavno nema.

PRIJAŠNJI RADOVI

Moji prijašnji radovi povezani su s temom prolaznosti. Ona je za mene uvijek aktualna i relevantna tema. Moje mišljenje jest da je sve u ljudskom životu vezano je za prolaznost i u njoj postoji. Tako sam s njom, već odavno povezala ljudsku krv, protočnu tekućinu koju ljudi većinom uvelike vežu s negativnim dijelovima života. Postoji nekoliko serija mojih radova u kojima je ljudska krv bila glavni motiv.

SVE ŠTO JE OD TEBE OSTALO KOD MENE

2022.

4 x (21 x 29.7 cm)

fotografije

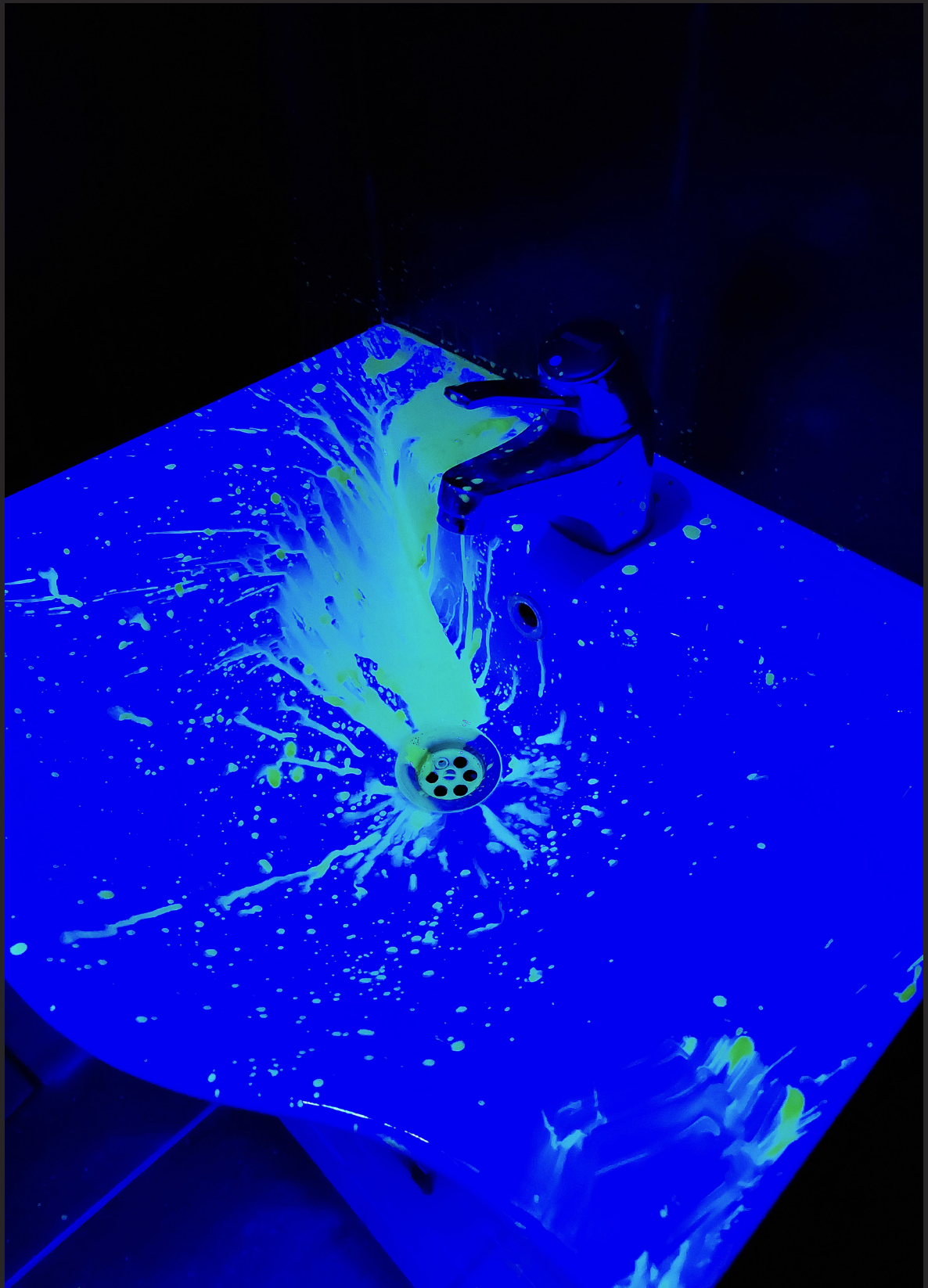
Slične je teme, ljubavi i posesivnosti, moj završni rad za prijediplomski studij Grafika. Radi se o seriji fotografija, točnije četiri fotografije, na kojima su prikazane mrlje krvi pod ultraljubičastim svjetlom.

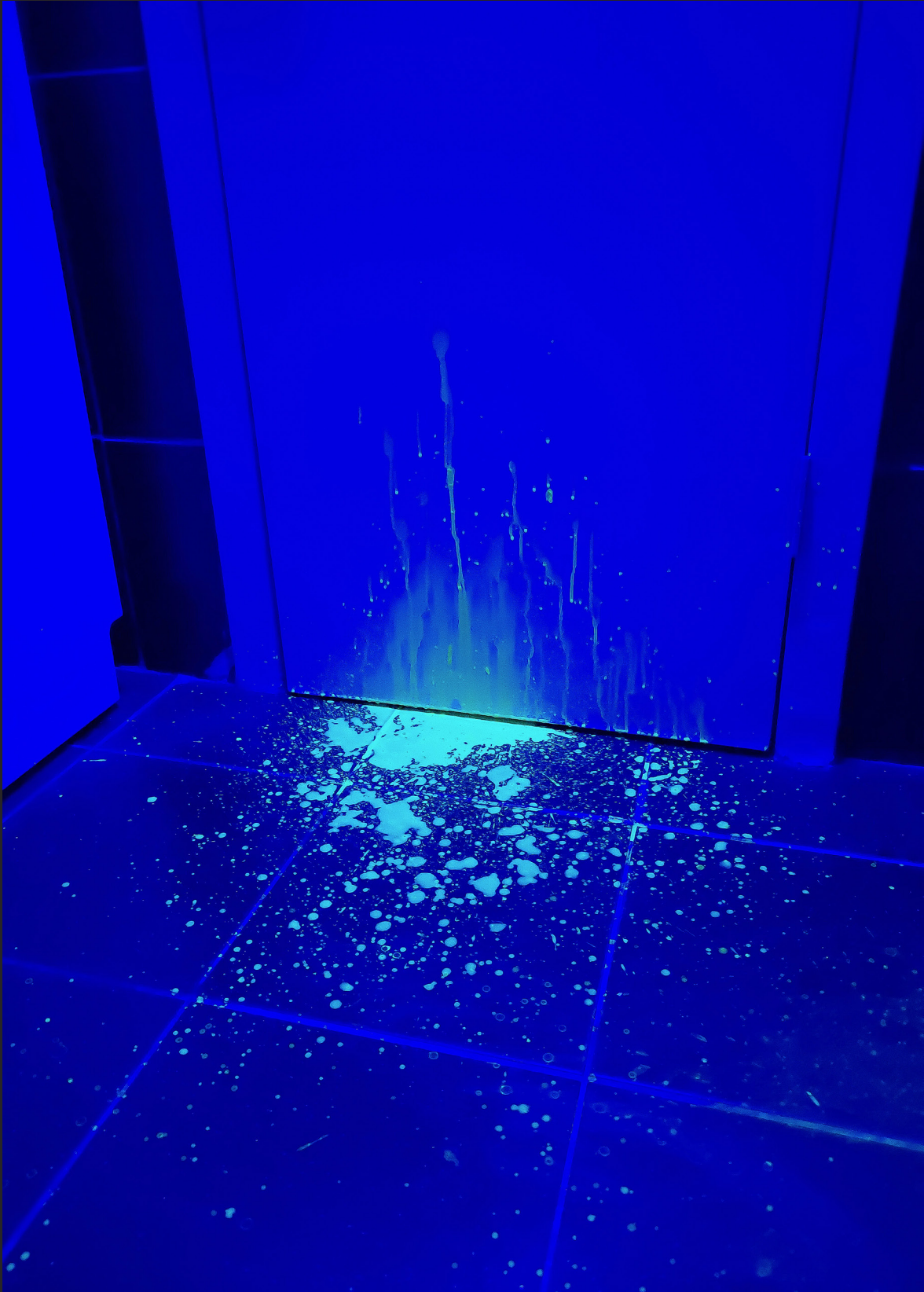
Rad je nastao inspiriran forenzičarskim fotografijama stvarnih mjesta zločina. Kada se dogodi zločin, forenzičari mjesto događanja poprskažu tekućinom koja se zove Luminol te, služeći se ultraljubičastim svjetlom, osvijetle površine koje otkrivaju mrlje koje su okom nevidljive. Tako se očišćena mjesta zločina često pokažu puna ostataka krvi. Rad priča zamišljenu priču o posljednjem putu kada se dvoje ljudi susrelo, to jest, o njihovom rastanku. Prikazi neonske kupaonice na kojoj su glavni motiv svijetlo plave mrlje krvi, posljedica su nedefiniranog krivičnog djela koje se dogodilo prilikom interakcije između dvije osobe u kojoj je jedna pokušala napustiti drugu.

Fotografije su izložene uz omotnicu, istog formata kao fotografije, koja je inspirirana policijskim omotnicama za čuvanje dokaza. Na njoj su ispisani određeni detalji o radu koji ga поближе objašnjavaju.

Rad je osvrt na osjećaj agresije koji se događa kod jake i temperamentne ljubavi, poriv jedne osobe da drugu zadrži pored sebe bez obzira na posljedice.

prikaz 30-32: fotografije rada *Sve što je od tebe ostalo kod mene*

LETHAL WEAPON

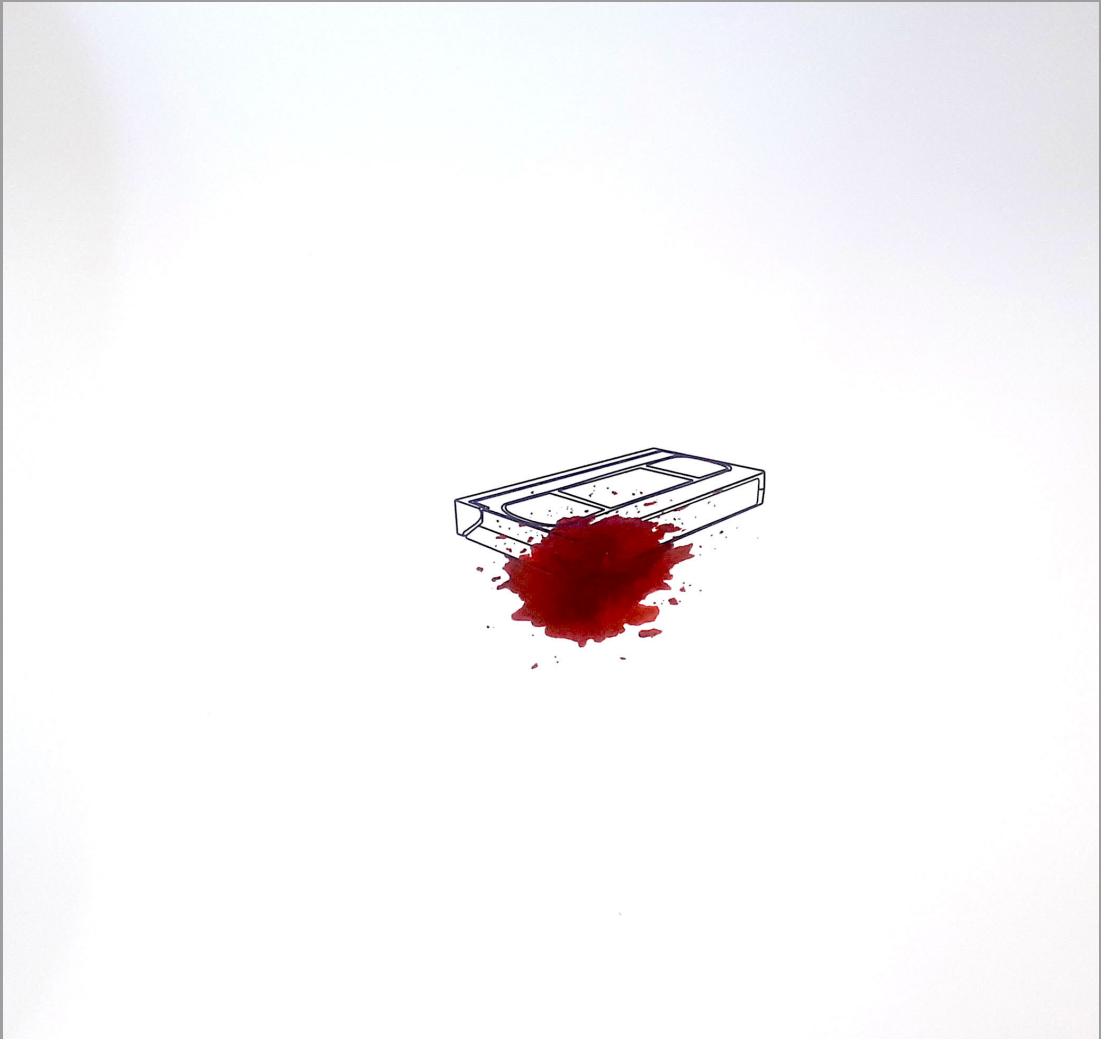
2021.

9 x (50 x 50 cm)

digitalni print, tempera

Serijski radovi *Lethal Weapon* rađeni su u digitalnom obliku, a sastoje se od devet digitalnih ispisa od kojih svaki prikazuje jednu tehnološku napravu iz 90-ih godina prošlog stoljeća koja je poslužila kao mjesto zločina. Preko tankih crnih linija, koje čine digitalni crtež naprava, temperom su naslikane su crvene mrlje krvi koje upućuju na zločin. Zastarjeli uređaji vežu se za temu prolaznosti, kao i za trenutke iz djetinjstva u kojima sam se susrela sa prikazanom tehnologijom.

Tako i sam, oskudni opis rada kaže: *“Predmeti pronađeni na mjestu zločina.”*

ZAKLJUČAK

Cilj ovog rada bio je da se izrazim u sebi poznatom obliku, kroz umjetnost. Popraćen osvrtima na moje religijsko okruženje, stavove o ljubavi i ljudskoj krvi, rad priča o mojim osjećajima i porivima u odnosima sa svojim voljenim osobama.

Mediji kojima sam se koristila poslužili su u dočaravanju značenja ovog rada, dajući uvid u sve njegove aspekte. Umjetnički objekt, videozapisi i fotografije međusobno su povezani i nadopunjuju se, te služe kao cjelina koja sadržava i objašnjava moje misli i osjećaje.

Ljubav nije potpuno lijepa. Ona velikim dijelom predstavlja patnju. Uz nju se vežu drugi, strašni osjećaji, gubitak, nedostajanje, posesivnost. Međutim, za mene je to sasvim nebitno. Kako bi nešto u konačnici bilo lijepo, smatram kako je u jednom trenutku moralo biti strašno i mukotrpno.

Također smatram da što više o nečemu znamo, ono postaje manje sposobno uništiti nas. Moj stav i uvjerenje tvrde da se osjećaja ne treba bojati. Naprotiv, treba ih što više izražavati pa čak i ako su ekstremni ili društveno neprihvatljivi. Jedini način da ih razumijemo jest da ih istražujemo. Stoga, moj rad služi kao izražavanje osjećaja ljutnje, nedostajanja, tuge i patnje koji su, kako izazvani ljubavlju, tako i njome blagoslovljeni.

BIOGRAFIJA

Teme radova Morane Mandac često su povezane s prolaznošću i smrti, a mediji kojima se do sada koristila bili su grafika, crtež, ilustracija, fotografija i digitalna grafika. Za vrijeme školovanja u Beogradu, naglasak stavlja na tehniku sitotiska i digitalnu grafiku.

Rođena je 1999. godine u Sinju. Prijediplomski sveučilišni studij Likovna kultura, smjer: Nastavnički na Akademiji likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu upisuje 2018. godine. Na prijediplomski sveučilišni studij Grafika prelazi 2019. godine, a osmi semestar studija, u programu razmjene studenata, Erasmus+, provodi na Fakultetu likovnih umetnosti u Beogradu, pod mentorstvom profesora Vladimira Milanovića.

Tijekom školovanja na Akademiji sudjeluje na izložbama ALU Perspektiva, te 2021. godine na izložbi Nova generacija- Artupunktura. U sklopu nastavnog predmeta Ilustracija, sudjeluje u projektu "T5G Future: Hrvatski telekom", kao i na izboru za plakat za predstavu "Animal farm", kazališnog redatelja Krešimira Dolencića.

LITERATURA

Ahmed S. (2004). The Cultural Politics of Emotion. Edinburgh University Press. Edinburgh.

Cowburn J. (2003). Love. Marquette University Press. Milwaukee.

Hrvatska Enciklopedija. (2021). Leksikografski Zavod Miroslav Krleža. preuzeto s <https://www.enciklopedija.hr/>

Kaštelan J., Duda B. (2012). Biblija. Kršćanska sadašnjost. Zagreb.

Labar B. (2017). Hematologija. Školska knjiga. Zagreb

Lewis, T., Amini, F., Lannon, R. (2000). A General Theory of Love. Random House. New York.

